

Шиян Д.В., д.е.н., професор
Божко М.В., аспірант
Харківський національний економічний університет ім. Семе́на Кузне́ця,
Україна

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПШЕНИЦІ

Стратегічний напрям розвитку сільського господарства в світі пов'язаний з його інтенсифікацією. В сьогоденних умовах це не просто зростання рівня витрат добрив, насіння, а в першу чергу інноваційні технології розвитку, сучасні технічні рішення, новітні методи організації виробництва. Їх використання пов'язане з значними витратами фінансових ресурсів. Нажаль, в Україні сьогодні саме фінансові можливості підприємства виступають суттєвим фактором обмеженості рівня інтенсивності виробництва. Відтак постає питання в якій мірі сучасний рівень інтенсивності витрат є виправданим та економічно доцільним.

Розпочнемо теоретичний розгляд проблеми інтенсивності з з'ясування самого поняття. Доволі поширеною є практика, коли зміст поняття розкривається шляхом звернення до змісту того слова, який надається йому у мові, з якої воно запозичено для характеристики явища або процесу, що вивчається. Оскільки така практика набула поширення, то питання, наскільки вона коректна в кожному конкретному випадку, навіть не виникає. Але можна знайти приклади, наявність яких свідчить, що незайвим буде з'ясувати, наскільки коректним такий прийом взагалі. Якщо звернутися до словників іншомовних слів, то з'ясовується, що в переважній більшості їх відзначає багатозначність, яка, зокрема, відзначає історію створення і розвитку слова, що приводило до кардинальної зміни їх змісту.

Висновок же полягає в тому, що спочатку з'ясовується зміст певного процесу або явища, а потім вирішується, яке слово, що вже набуло поширення, найбільш доцільно використати для характеристики їх змісту. Виходячи з попередніх етапів неодноразово здійснених досліджень є підстави стверджувати, що сутність процесів, які в подальшому отримують назву інтенсивність визначається їх напруженістю, розмірами віддачі від ресурсів, які задіяні в процесі діяльності. Відправляючись від цього положення звернемося до змісту тих слів, які були використані, щоб позначити, виділити серед інших суть позначених процесів. Згідно із словником це слова латинського, а також латинського і французького походження.

Слово інтенсивний походить від латинського *intensio*, що означає напруженість – напружений, посилений, той, що дає високу продуктивність. Ще одна версія слова *intension* в латинській мові – напруження, зусилля. Що стосується поняття інтенсифікація, то воно пов'язується з французьким *intensification*, яке означає збільшення напруженості, збільшення продуктивності [1, с. 204].

На думку І. Буздалова останнім часом проблема інтенсифікації сільського господарства яка знаходилася в 1960-1970 рр. в центрі гострої дискусії, майже зникла із тематики наукових досліджень у галузі аграрних відносин і публікацій в економічних виданнях [2]. Таке твердження представляється спірним у крайньому разі стосовно ситуації в аграрній економічній науці України, а тим більш – якщо при цьому враховувати навчальні видання. Це переконливо було показано М.І. Грицаєнко, яка, здійснивши узагальнення різних підходів до визначення сутності інтенсифікації сільського господарства, зробила висновок: дотепер маємо велику кількість різноманітних підходів, визначень, думок щодо розуміння сутності, показників рівня інтенсивності і ефективності інтенсифікації. Причому, підкреслює вона, багато проблем цього процесу ще не вирішено [3].

Але дана констатація не дає повної характеристики співвідношення понять. Не менш суттєвим є те, що це тісно взаємопов'язані поняття. Як саме реалізується цей взаємозв'язок доволі С.В. Фраєр, який писав: «...інтенсивність сільськогосподарського виробництва – це досягнута в даний момент ступінь насиченості його засобами виробництва і живою працею. Інтенсифікація характеризується рівнем інтенсивності або в часі за певний період. Таким чином, процес інтенсифікації характеризується темпами зміни рівней інтенсивності» [4, С. 149]. Як видно, інтенсивність це характеристика об'єкта на певний момент, а інтенсифікація пов'язана із зміною стану об'єкта в просторі, чи в часі.

Найбільш суттєвий висновок з розглядуваних положень полягає в тому, що визначивши сутність інтенсивності, тим самим відкриваємо шлях до розкриття сутності інтенсифікації оскільки вона розглядається як похідна від інтенсивності.

Позиція в розглядуваному питанні В.Г. Андрійчука полягає в тому, що на його думку відмінність розглядуваних понять полягає в наступному: інтенсифікація відображає якісний і кількісний стан, а інтенсивність представляє собою процес, тобто зміну стану [5]. Таким чином, його позиція в даному питанні співпадає з тією, яку займає С.В. Фраєр. Але визначення співвідношення понять не дає підстави для висновку, що тим самим вирішується проблема з'ясування змісту поняття «інтенсивність».

Тепер безпосередньо про отримані результати. В якості об'єкту дослідження виступали сільськогосподарські підприємства Харківської області. Рівень інтенсивності та економічної ефективності оцінювався нами при виробництві пшениці. Ця культура є найбільш типової для сільськогосподарських виробників в даному регіоні, що і обумовило її вибір.

Перше питання при аналізі стесувалось рівня взаємозалежності між інтенсивністю витрат та урожайністю культури. Останній показник в Європейському союзі сьогодні знаходиться на рівні 80-90ц/га, а в окремих підприємствах вже наближається стабільно до 100 ц/га. Відтак, виникає питання про стан справ саме в нашій державі та Харківській області, зокрема з рівнем даної залежності.

Рис. 1 Залежність рівня урожайності пшениці від величини витрат на 1 га посівної площі в сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2014 році.

На рисунку 1 наведені фактичні дані відносно залежності величину урожайності від рівня інтенсивності виробництва. В даному випадку ми маємо доволі чітку залежність, яка поступове зростання рівня досліджуваних показників в одному напрямку. Однак, як буває доволі часто в великій сукупності підприємств, є і багато випадків відхилень від даної тенденції. В цілому слід констатувати, що за даними 2014 року, для отримання рівня урожайності 60 ц/га і більше необхідно було в середньому вкласти в один гектар посівної площі пшениці – 8000-10000 грн.

Однак, постає питання: наскільки виправданими є дані витрати? Для відповіді на нього звернемось до рисунку 2. В даному випадку нами знову використовувався нелінійний від регресії, який дозволив встановити наявність максимуму функції. В даному випадку це означає, що при рівні середніх витрат 5145 грн/га величина прибутку на одиницю посівної площі в середньому по сільськогосподарським підприємствам Харківської області буде максимальною. Однак, даний рівень витрат може забезпечити в середньому урожайність 48,5 ц/га. Останній показник є далекий від середньоєвропейського рівня. Чи є варіант вирішення даної проблеми в сучасних умовах?

Рис. 2. Залежність величини прибутку на 1 га посівної площі пшениці від величини витрат в сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2014 році.

Рис. 3. Залежність величини прибутку на 1 га посівної площі пшениці від рівня урожайності в сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2014 році.

Частково відповідь на нього дає рисунку 3. Ві дному випадку побудована залежність величини прибутку на одиницю посівної площі від величини урожайності. Фактично, це погляд на анонсовану проблему під дещо іншим кутом зору. В даному випадку, саме у підприємств з найвищим рівнем урожайності відмічається найбільша величину прибутку. Однак, знову таки, подібна ситуація була не в усіх підприємствах.

Таким чином, запорукою для досягнення високих врожаїв сільськогосподарських культур в Україні має стати високоінтенсивне виробництво, яке має підкріплюватись відповідним фінансовим результатом. Це виробництво повинно вестись з використанням сучасних технологій та організації виробництва.

Література. 1. Семотюк О.П. Сучасний словник іншомовних слів. Х.:Веста: Вид. «Ранок», 2007. – 464 с. 2. Буздалов И. Об интенсификации

российского сельского хозяйства / И. Буздалов // Вопросы экономики. – 2013. - № 2. – С. 141-152. 3. Лупенко Ю.О. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи: / Ю.О.Лупенко, М.Й.Малік, О.Г. Шпикуляк та ін.. – К.: ННЦ ІАЕ, 2014. – 514 с. 4. Лопатина О. Ф. Экономика сельского хозяйства / О. Ф. Лопатина. - М.: «Экономика», 1977. – 340 с. 5. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2013. – 779 с.